

بررسی فرایند و مولفه‌های تاثیرگذار در تدوین اهداف آموزشی آموزش و پرورش ابتدایی ایران، آلمان و مالزی

علی ایل سعادت‌مند^{۱*}، غلامرضا ویسی^۲

۱- گروه آموزشی علوم تربیتی، گرایش آموزش و پرورش تطبیقی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

۲- استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

چکیده

هدف پژوهش بررسی فرایند و مولفه‌های تاثیرگذار در تدوین اهداف آموزشی در ایران، آلمان و مالزی می‌باشد. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی از نوع تطبیقی است که با توجه به رویکرد چهارمرحله‌ای (توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه)، جورج اف بردی صورت پذیرفته است. جامعه آماری در سطح کلان (کشوری) تعیین و نمونه‌های منتخب، سه کشور ایران، آلمان و مالزی می‌باشند. تاکنون در هر سه کشور تدوین اهداف آموزشی در شوراهای بالادستی صورت می‌گیرد که این شوراهای در ایران بیشتر حالت متمرکز داشته و در آلمان تمرکز آن‌ها کمتر و در مالزی ترکیبی از هر دو هست. مؤلفه‌های تأثیرگذار آموزش و پرورش ابتدایی نشان می‌دهد که در آموزش و پرورش ایران مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در این حوزه مؤلفه‌های ایدئولوژیک همچون آیات قرآن و روایات و همچنین مؤلفه‌های تربیتی همچون اندیشه‌های تربیتی جدید و نتایج تحقیقات نوین در این زمینه هست. در آلمان نیز این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از نتایج تحقیقات و اندیشه‌های تربیتی آلمان و مؤلفه‌های بین‌المللی در مالزی نیز

ترکیبی از این دو در این زمینه بسیار تأثیرگذار بوده است که بدین سان ترکیب این مؤلفه‌ها می‌تواند تشکیل دهنده اهداف نظام تربیتی ابتدایی باشد. نتیجه حاصل از این پژوهش آن است که مدیران و مسئولان باید الزامات منطقه‌ای را به همراه سندهای بالادستی در تدوین اهداف آموزشی دوره ابتدایی در نظر بگیرند.

واژه‌های کلیدی: فرایند، مولفه‌ها، تدوین اهداف آموزشی، آلمان، ایران، مالزی.

مقدمه و بیان مساله

آموزش و پرورش در هر جامعه مسئولیت خطیر فراهم کردن موجبات رشد و تعالی افراد از یک سو و ترقی و تکامل جامعه را از سوی دیگر بر عهده دارد. در جهت نیل به این هدف، برنامه ریزی در آموزش و پرورش یکی از اصول اساسی است. برنامه ریزی به عنوان یک فعالیت آگاهانه در پی آن است تا آینده‌ای مطلوب را پدید آورد. این فعالیت بر این فرض استوار است که عقل و دانش می‌تواند بر عوامل نامعقولی که امور را شکل می‌دهند غلبه نماید. اولین گام در برنامه ریزی تعیین هدف است که نشان می‌دهد چرا باید فعالیت‌هایی را به انجام رساند. در گام‌های بعدی وسایل مورد نیاز و مراحل لازم برای تحقق هدف تعیین می‌شود. ابزارها و روش‌ها مورد آزمایش قرار می‌گیرند و در نهایت از فعالیت انجام شده ارزشیابی به عمل می‌آید. برنامه ریزی درسی نیز از این قاعده مستثنی نیست. برنامه ریزی درسی با تعیین هدف آغاز می‌شود، با تعیین روش، انتخاب، سازماندهی و ارائه محتوا و نیز روش تدریس ادامه می‌یابد و با ارزشیابی به پایان می‌رسد. گرچه میان برنامه ریزان درسی در مورد تعداد عناصر برنامه درسی اختلاف وجود دارد و آنها را از چهار عنصر تا نه عنصر ذکر می‌کنند، اما تقریباً همگان هدف را جزء عناصر برنامه ریزی می‌دانند. اساساً هدف تعلیم و تربیت معطوف به فراگیر بوده و غرض تغییر مطلوب در رفتار «فراگیر» است. این تعریف نشان می‌دهد که هدف عبارتی است که درباره فراگیر گفته می‌شود. دومین نکته در تعریف هدف واژه مطلوب است این واژه بیانگر آن است که رفتاری که انتظار می‌رود در فراگیر ایجاد شود، رفتاری ارزشمند است و حایز اهمیت می‌باشد. هدف‌های آموزشی بیان‌کننده نتایج حاصل از یک فرایند ارزشی

هستند. در نتیجه به بعضی از رفتارهای فراگیر ارجحیت بیشتری داده می‌شود. به عبارت دیگر هدف‌های تعلیم و تربیت دارای ماهیت ارزشی هستند (آزادمنش و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۱).

سومین عنصر در تعریف یک هدف تعلیم و تربیت، «تغییر» است. یادگیری نمایانگر تغییر در رفتار یک فرد است. آخرین عنصر در این تعریف «رفتار» است. این واژه به آنچه فرد می‌گوید یا می‌کند دلالت دارد. بیان هدف‌های آموزشی چند نقش اساسی در جریان‌های آموزش دارد: اول اینکه مبنایی را برای انتخاب، سازماندهی و ارائه محتوا را فراهم می‌آورند. دوم آنکه زمینه لازم را برای تشخیص میزان موفقیت فعالیت‌ها فراهم می‌کند. بدون مشخص کردن مقصد هر جایی می‌تواند مقصد باشد و در این حالت هر توقف گاهی قابل پیش‌بینی است. سوم اینکه به فعالیت‌های یادگیرنده و یا دهنده در جریان یاددهی - یادگیری سامان می‌دهد و به هر دو آنها کمک می‌کند تا به نحو مناسب از امکانات بهره بگیرند. بنابراین تعیین هدف‌های آموزشی همانند یک چراغ راهنما به معلم، یادگیرندگان، مجریان برنامه آموزشی و عاملان ارزشیابی کمک می‌کند و به فعالیت‌های آن جهت می‌دهد. (موسی پور، ۱۳۸۷: ۲) از آنجا که جهان امروز، جهانی متحول و پویاست، روند تحول در قرن ما حرکتی مداوم و بی‌وقفه دارد. در زمینه‌های علمی هر روز پدیده‌ای تازه و کشفی نوظهور می‌کند و زندگی اجتماعی و اقتصادی را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد. مدرسه به گفته دیویی، خود زندگی است و یا این زندگی است که تعلیم و تربیت را می‌سازد پس آنچه در جامعه می‌گذرد باید در درون سازمان‌های مدرسه جایی داشته باشد. برای اساس اهداف تعلیم و تربیت باید طوری تدوین یابد که نشانه‌ای از تغییرات جامعه و یا خواسته‌های آن باشد. به عبارت دیگر، وظایف مهم مدرسه در هر جامعه‌ای، آن است که افراد را برای سازگاری با آن جامعه آماده کند. در ورای عمل و برنامه‌های اجرایی، همسویی و تقارب محسوسی میان گرایش‌ها و برنامه‌های آموزشی، نظام‌های آموزش و پرورش کشورهای مختلف دنیا به چشم می‌خورد که منشاء آن را باید از یک سو نیازهای مشترک جوامع انسان‌ها و از سوی دیگر، محدودیت‌ها و الزام‌ها دانست. همین وجوه تشابه و تقارب در گرایش‌ها و برنامه‌ها است که آموختن نظام‌های تعلیم و تربیت را از یکدیگر معنی و مفهوم بخشیده و دانش تعلیم و تربیت تطبیقی را مطرح می‌سازد (شریفی، ۱۳۹۰: ۱۱).

تعیین اهداف اولین گام در فرایند برنامه‌ریزی آموزشی است اهداف باید با نیازهای فراگیران در ابعاد مختلف فردی، رشدی، اجتماعی منطبق باشد که متأثر از ایدئولوژی کلی فلسفه مسلط اجتماعی است؛ که رویکردها و راهنمای اصلی است و جهت را نشان می‌دهد اگر این فرایند به درستی شکل بگیرد دلیل وجودی هر نظام آموزشی تحقق هدف‌های آن نظام است اگر هدف‌های مورد نظر به درستی تحلیل و اولویت‌های آن به روشنی تعیین و تصریح نشده باشد امکان حرکت و فعالیت صحیح و در نهایت تحقق هدف‌های آموزشی در درون آن نظام غیرممکن خواهد بود، زیرا بر اساس دیدگاه‌های مختلف منابع تعیین اهداف آموزشی متغیر و متفاوت است. روانشناسان تربیتی کودک و نیازهای او را محور تعیین اهداف آموزشی می‌دانند درحالی‌که جامعه‌شناسان علاقه‌مند به حل مسائل و مشکلات اجتماعی معتقدند که دانشی که از تجزیه و تحلیل مسائل جامعه حاصل می‌شود باید منبع اصلی هدف‌های آموزشی قرار گیرد. علمای تربیتی عقیده دارند که ارزش‌های اساسی زندگی به وسیله آموزش و پرورش از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. گروهی نیز معتقدند که نگرش‌های سیاسی-اجتماعی را منبع تعیین هدف‌های آموزشی قرار دهند. با توجه به نگرش‌های مختلف ذکر شده می‌توان چنین گفت که هدف‌های تربیتی هر جامعه بر اساس فلسفه اجتماعی آن جامعه تعیین می‌شود زیرا آموزش و پرورش هر جامعه از فرهنگ و باورهای اجتماعی نشأت گرفته است و تحت تأثیر ارزش‌ها و تفاوت‌های سیاسی اجتماعی قرار دارد. هدف‌های آموزشی است که برنامه‌ریزی آموزشی، برنامه‌ریزی درسی و فعالیت درون نظام آموزشی شکل می‌گیرد.

از سوی دیگر، بدون شک در نظام آموزش و پرورش رسمی هر کشوری مقطع ابتدایی هم به لحاظ کمی یعنی تعداد معلمان و دانش‌آموزان و هم از لحاظ کیفی یعنی تأثیری که این دوره در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در سراسر زندگی و دوران تحصیل دارد از اساسی‌ترین و مهم‌ترین مقاطع تحصیلی است و به جرئت می‌توان گفت هیچ یک از دوره‌های تحصیلی از چنین اهمیتی برخوردار نیستند.

زیرا تحقیقات نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که در دوره ابتدایی با ناکامی تحصیلی روبرو هستند در تمام دوره‌های تحصیلی دچار اشکال می‌شوند. به همین دلیل کشورهای پیشرفته تمام هم و کوشش خود را به تعلیم و تربیت دانش‌آموزان این دوره معطوف کرده‌اند و در این میان

برخی کشورها هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی در این مقطع حساس پیشرفت‌هایی را از خود نشان داده‌اند. یکی از کشورهایی که در ساله‌ای اخیر یکی در اروپا جزو سرآمدان بوده‌اند آلمان می‌باشد. برای نمونه آلمان رتبه ۱۲ را طبق رتبه‌بندی سال ۲۰۱۳ کسب نمود. نمرات این کشور در آزمون‌های بین‌المللی سواد خواندن، علوم و ریاضی جز یکی از بالاترین کشورها بود (کاریسکونیا^۱، ۲۰۰۹: ۳). مالزی نیز، از زمان استقلال از پیشرفت‌های چشمگیری در حوزه آموزش برخوردار گردیده است. از جمله ویژگی‌های مثبت آموزش و پرورش مالزی می‌توان به کیفیت بالای تحصیلی و تاکید بر آموزش مذهب در جهت ایجاد تحولات مثبت و سازنده روحی و روانی در افراد، اشاره کرد (کیهانی، ۱۳۹۳: ۵)؛ و با عنایت به مسائل بالا، پژوهش حاضر با بررسی و مقایسه فرایند و مؤلفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف تعلیم و تربیت ابتدایی کشور ایران و آلمان و مالزی در صدد بررسی نقاط ضعف و قوت این روند در ایران و بررسی روندهای مشابه در آلمان و مالزی است تا در این راستا گام‌های موثری در جهت بهبود، اصلاح و بازنگری تعلیم و تربیتی در ایران برداشته شود. گر چه برای هیچ کشوری الگوبرداری از تعلیم و تربیت دیگران بدون اشکال نیست، با این وجود توجه به اینکه ملت‌ها و دولت‌ها در ممالک مختلف، چگونه به جریان تعلیم و تربیت نگریسته‌اند و چه روش‌هایی را در پیش گرفته‌اند و چه نتایجی از اقدامات آن‌ها حاصل شده است، نکته‌های مفید و ارزشمندی است. با توجه به مطالب ذکر شده سوال اصلی تحقیق این است فرایند و مولفه‌های موثر در تدوین اهداف آموزشی آموزش و پرورش ابتدایی ایران، آلمان، مالزی چگونه هستند؟ و وجوه اشتراک و افتراق آنها چیست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کیفی، از نظر میزان کنترل متغیرها از نوع غیرآزمایشی، از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی و از جهت روش، تطبیقی به شمار می‌رود. روش پژوهش حاضر، روش تطبیقی کیفی مبتنی بر کاربست رویکرد ناحیه‌ای جورج،

زد. اف. بردی (۱۹۶۴) است. بردی در جریان مطالعه تطبیقی آموزش و پرورش چهار مرحله را مشخص نموده که شامل توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه است.

با توجه به ماهیت پژوهش‌های تطبیقی، تحقیق حاضر را می‌توان از لحاظ واحد مشاهده، جزو پژوهش‌های کلان (کشوری) قرارداد. جامعه آماری می‌تواند شامل کلیه کشورهای جهان یا کشورهای مدنظر بر اساس ماهیت پژوهش باشد. انتخاب، بر اساس دو معیار توسعه یافتگی و نزدیکی به ایران است. بنابراین روش نمونه‌گیری، آگاهانه و انتخابی است. از بین کشورهای پیشرفته، کشور آلمان از جوامع در حال توسعه شبیه به ایران مالزی انتخاب شدند.

در پژوهش‌های تطبیقی کیفی عموماً پژوهشگر شواهد را از طریق آثار گسترده همچون کاتالوگ‌ها، آثار مرجع و مآخذ پیدا و جمع‌آوری می‌کند. هم‌چنین، او زمان زیادی را به جستجوی منابع در کتابخانه‌ها، مسافرت به کتابخانه‌های تخصصی متفاوت، خواندن ده‌ها کتاب و مقاله و بررسی سایت‌های تخصصی اختصاص می‌دهد. هم‌چنان که پژوهشگر بر ادبیات تحقیق تسلط و آشنایی بیشتری می‌یابد، مواردی همچون تهیه لیست کتاب‌شناسی، یادداشت‌برداری بر روی کاغذهای مختلف، هماهنگ‌سازی یادداشت‌ها و بسط و ارائه فرضیه‌هایی جهت کار و بررسی آن‌ها را مدنظر قرار می‌دهد. در حالی که پژوهشگر، مفاهیم اولیه را با موضوع مورد مطالعه منطبق می‌سازد، سطوح مختلف تحلیل نیز مورد توجه قرار می‌گیرند. من نیز تلاش کردم بر اساس اهداف پژوهش، از روش گردآوری به صورت توصیفی اسناد استفاده نمایم. ابزار جمع‌آوری فیش‌هایی است که به صورت طبقه‌بندی داده، مورد استفاده قرار می‌گیرد. به منظور تقسیم‌بندی و جداسازی داده‌ها، از روش مجاورتی استفاده شد. در این روش، اطلاعات جمع‌آوری، طبقه‌بندی و در جداولی در مجاورت یکدیگر قرار گرفتند، تا تشابهات و تفاوت‌های آن‌ها بر اساس مراحل چهارگانه روش بردی معین شود.

چون مطالعه حاضر از نوع مطالعات تطبیقی است در تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از رویکرد توصیفی-تفسیری استفاده خواهد شد. به بیان دیگر، در این رویکرد برای من علاوه بر توصیف، بحث درباره چگونگی نیز بر اساس مراحل چهارگانه روش ناحیه‌ای (روش جورج بردی) انجام می‌گیرد. **مرحله توصیف:** در این مرحله به توصیف پدیده‌های تربیتی

موردتحقیق بر اساس شواهد و اطلاعاتی که از منابع مختلف از طریق مطالعه اسناد و گزارش‌های دیگران به دست آورده، خواهیم پرداخت.

۱-مرحله توصیف، مرحله یادداشت‌برداری و تدارک اطلاعات کافی برای بررسی در مرحله بعدی است. این مرحله در فصل دوم پژوهش حاضر انجام گرفت. فصول بعدی اختصاص به تحقق سه مرحله بعدی در روش بردی دارد.

۲-مرحله تفسیر، این مرحله شامل بررسی اطلاعاتی خواهد بود که در مرحله اول به توصیف آن پرداخته‌ام. در این مرحله با توجه به ماهیت تحقیق، تفسیر نشانگر تشریح وضعیت پدیده موردبررسی در هر کشور به صورت عملی خواهد بود (شواهد پژوهشی).

۳-مرحله هم‌جواری، در طی این مرحله، اطلاعاتی که در مرحله ۱ و ۲ بررسی شده‌اند طبقه‌بندی می‌شوند و کنار هم قرار گرفته و چارچوب ای فراهم می‌شود تا راه برای مرحله بعدی یعنی مقایسه تشابهات متفاوت‌های پدیده تربیتی موردتحقیق هموار شود. فصل چهارم به دو مرحله تفسیر و هم‌جواری اختصاص دارد.

۴-مرحله مقایسه، در این مرحله مسئله تحقیق دقیقاً با توجه به جزئیات بر اساس تشابهات و تفاوت‌ها موردبررسی قرار می‌گیرند. طراحی تشابه و تفاوت بر اساس روش توافق و تفاوت جان استوارت میل صورت می‌پذیرد.

یافته‌های پژوهش

فرایند تدوین اهداف آموزش و پرورش ابتدایی ایران چگونه است؟ نتایج تحقیقات به شرح زیر به این سؤال پاسخ می‌دهد:

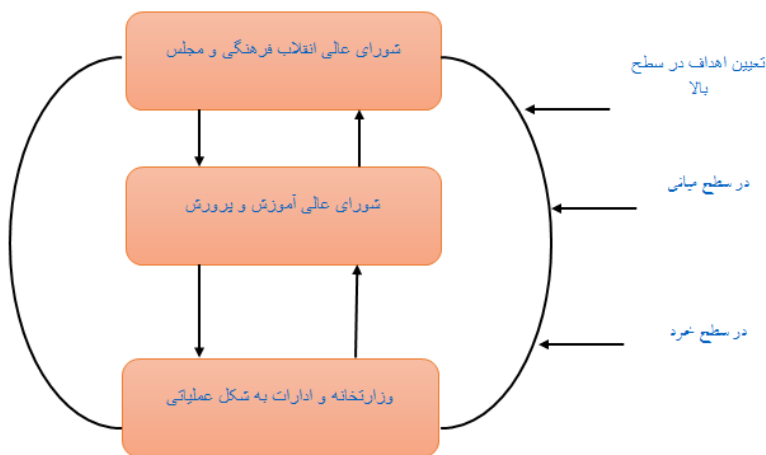
الف-ایران:

در ایران تدوین اهداف آموزش ابتدا در نهادهای بالای سیاست‌گذاری مانند مجلس، شورای عالی انقلاب فرهنگی انجام شده و سپس بر اساس در شورای عالی آموزش و پرورش صورت می‌گیرد. سپس به سطح وزارت رفته و در آنجا نیز به صورت هدف‌های عملیاتی بیان می‌شود. در تمام این موارد نظر مقامات مسئول مانند رهبری، رئیس‌جمهوری و نمایندگان مجلس بر آن ناظر هست. برای نمونه سند تحول در شورای عالی انقلاب فرهنگی

شاخصه‌هایش مشخص شده در شورای عالی آموزش و پرورش بر روی آن بحث شده و توسط وزارت آموزش و پرورش عملیاتی می‌شود.

جدول ۱: فرایند تدوین اهداف آموزش ابتدایی ایران

گروه‌های کلی	گروه‌های جزئی
مجلس شورای اسلامی	وزارت آموزش و پرورش
شورای عالی انقلاب فرهنگی	ادارات و نواحی
شورای عالی آموزش و پرورش	والدین
دولت	معلمان

شکل ۱: فرایند و مولفه‌های تأثیر گذار در اهداف دوره ابتدایی در ایران
دومین سؤال پژوهش عبارت بود از مؤلفه‌های تأثیر گذار در تدوین اهداف

آموزش و پرورش ابتدایی ایران کدامند؟

نتایج تحقیقات به شرح زیر به این سؤال پاسخ می‌دهد:

در ایران مؤلفه‌های تأثیر گذار در طراحی اهداف آموزشی شامل مؤلفه‌های ایدئولوژیک مانند قرآن، تعالیم اهل بیت سخنان امام خمینی و... به اضافه الزامات قانون اساسی برای تأمین

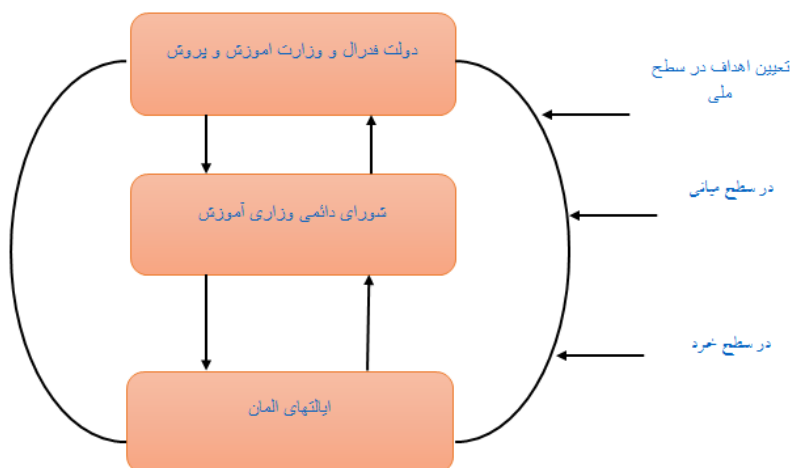

آموزش ابتدایی رایگان برای همه سنین همچنین مفاهیم برآمده از الزامات ایدئولوژی مانند حیات طیبه و الزامات رشدی و آموزشی برای کودکان در دوره ابتدایی می‌باشد.. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار جمهوری اسلامی، در نظام حکومتی ایران، تربیت دینی و اشاعه‌ی ارزش‌های اعتقادی و اسلامی، جایگاهی خاص، در نظام تعلیم و تربیت کشور، پیدا کرد. در اصول اول تا پنجم از اصول حاکم بر نظام آموزش و پرورش، بر محوری بودن قرآن و سنت و سیره‌ی پیامبر(ص) و ائمه معصومین(ع) تأکید شده است. به منظور تدوین نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، با تأکید بر تعلیم و تربیت دینی و ارجحیت و اولویت برای تعلیم و تربیت دینی در نظر گرفته شده است و تصریح شده است (کلیات نظام آموزش و پرورش، ۱۳۶۷: ۳۰۴).

فرایند تدوین اهداف آموزش و پرورش ابتدایی آلمان چگونه است؟

ب- آلمان

در آلمان، تدوین اهداف آموزشی با گذشتن از صافی‌های فدرال و ایالتی صورت می‌گیرد. که یکی از مهم‌ترین شوراها تاثیرگذار بر روند، شورای دائمی وزرای آموزش و پرورش ایالتی آلمان است که بسیاری از اهداف آموزشی آلمان از تصویب این شورا می‌گذرد. خود مدارس و ایالت‌ها نیز تا حدودی در طراحی اهداف آموزشی دارای اختیاراتی هستند.

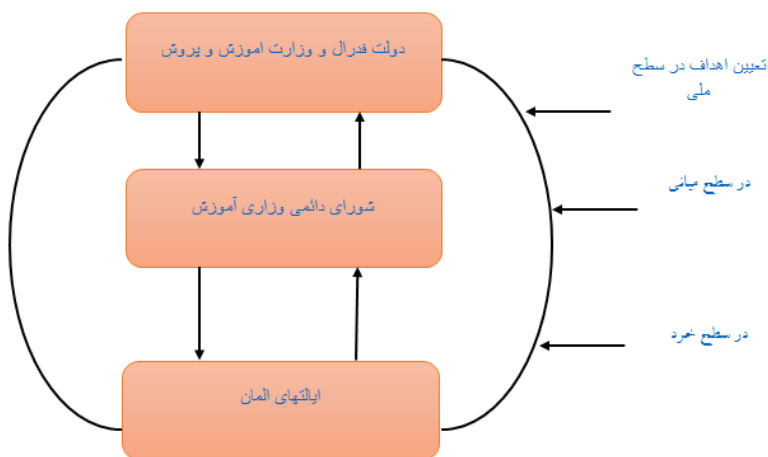
نمودار ۲: روند تهیه اهداف در آموزش و پرورش ابتدایی آلمان

ج) مؤلفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف آموزش ابتدایی آلمان:

یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف آموزش ابتدایی در آلمان همکاری با سازمان‌های بین‌المللی، فدرالیسم و سکولاریسم و نظریه‌های تربیتی مرتبط با آموزش و پرورش در آلمان می‌باشد. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های بین‌المللی تأثیرگذار در آموزش و پرورش ابتدایی در آلمان نتایج آزمون‌های بین‌المللی است که بر روند تدوین این اهداف تأثیرات خود را می‌گذارد برای نمونه در سال‌های پیشین نتایج آزمون‌های پیزا باعث افزایش ساعات آموزشی در آلمان شد. یا مؤلفه دیگر در این مورد می‌تواند. راهکار آموزش برای همه در دوره ابتدایی در آلمان باشد که دولت و مسئولان آلمانی را برای بهبود این شاخص در دنیا به تکاپو انداخته است. فدرالیسم نیز در آلمان عامل تعیین‌کننده‌ای در این زمینه هست که می‌تواند تأثیر بسیار زیادی در این زمینه بگذارد.

د) فرایند تدوین اهداف آموزش ابتدایی در مالزی:

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که فرایند تدوین اهداف آموزشی در مالزی بر اساس الزامات اسناد بالادستی در این کشور توسط وزارت آموزش و پرورش مالزی صورت می‌گیرد که می‌تواند این موارد را تحت تأثیر قرار دهد.

نمودار ۳: روند تهیه اهداف در آموزش و پرورش ابتدایی مالزی

ه) مؤلفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف آموزشی مالزی:

یکی از مؤلفه‌های تاثیرگذار در این زمینه همکاری‌های بین‌المللی و شاخص‌های بین‌المللی همچون شاخص آموزش برای همه و آزمون‌های بین‌المللی می‌باشد. مؤلفه‌های قومیت‌گرایی در مالزی نیز اهمیت فراوانی دارد و توجه به اسلام و ادیان نیز در تدوین اهداف آموزشی مالزی بسیار پرنفوذ است.

مرحله هم‌جواری

با توجه به مباحث فصل دوم و سوم، اطلاعاتی را که در مرحله ۱ و ۲ بررسی شده‌اند، در این مرحله طبقه‌بندی و کنار هم قرار گرفته می‌شوند تا راه برای انجام مرحله بعدی یعنی مقایسه تشابهات و تفاوت‌های پدیده تربیتی موردتحقیق هموار شود:

اطلاعات حاصله از جداول نشان می‌دهد که در هر سه کشور اسناد و سازمان‌های بالادستی مهم‌ترین اثر را در روند تدوین اهداف آموزشی دارند.

جدول ۲: فرایند تدوین اهداف آموزشی ایران

اطلاعات	مشخصه	ردیف
شورای عالی انقلاب فرهنگی شورای عالی آموزش و پرورش	سازمان‌ها	۱
سند تحول، سند اهداف شورای عالی	اسناد	۲

جدول ۳: فرایند تدوین اهداف آموزشی آلمان

اطلاعات	مشخصه	ردیف
شورای دائمی آموزش و پرورش ایالت‌ها	سازمان‌ها	۱
ملی	اسناد	۲

جدول ۴: فرایند تدوین اهداف آموزشی مالزی

اطلاعات	مشخصه	ردیف
شورای آموزش و پرورش و وزارت آموزش مالزی	سازمان‌ها	۱
اسناد ملی آموزشی	اسناد	۲

جدول ۵: مؤلفه‌ها تدوین اهداف آموزشی ایران

اطلاعات	مشخصه	ردیف
گفته‌های اسلام و رهبران ایدئولوژیک	مؤلفه‌های ایدئولوژیک	۱
ویژگی‌های دانش آموزان دوره ابتدایی	مؤلفه‌های علمی	۲

جدول ۶: مؤلفه‌های تدوین اهداف آموزشی آلمان

اطلاعات	مشخصه	ردیف
فدرالیسم-سکولاریسم	مؤلفه‌های ایدئولوژیک	۱
نتایج تحقیقات علمی در زمینه روان‌شناسی و نظریات مربیان بزرگ آلمان	مؤلفه‌های علمی	۲

جدول ۷: مؤلفه‌های تدوین اهداف آموزشی مالزی

اطلاعات	مشخصه	ردیف
اسلام به‌عنوان دین برتر و کثرت‌گرایی قومی و دینی	مؤلفه‌های ایدئولوژیک	۱
ویژگی‌های دانش آموزان ابتدایی	مؤلفه‌های علمی	۲

مرحله مقایسه

در این مرحله مسئله تحقیق دقیقاً با توجه به جزییات بر اساس تشابهات و تفاوت‌ها موردبررسی قرار می‌گیرند. طراحی تشابه و تفاوت بر اساس روش توافق و تفاوت جان استوارت میل صورت می‌پذیرد. دو روش توافق و تفاوت از ساده‌ترین روش‌های تطبیقی هستند که برای نخستین بار توسط فیلسوف انگلیسی جان استوارت میل^۱ مورد استفاده قرار گرفتند.

روش توافق

استدلال حاکم بر روش توافق این است که هرگاه دو یا چند نمونه از یک پدیده تحت بررسی تنها در یک عامل علی از بین چندین عامل علی ممکن مشترک باشند، آنگاه آن عامل

1-John Stewart Mill

علی که همه نمونه‌ها در آن مشترک‌اند علت پدیده‌ی تحت بررسی خواهد بود (ریگین^۱، ۱۹۸۹: ۹۲). کاربرد این روش ساده است، بدین معنی که محقق باید در پی یافتن علت یا علل مشترک در همه موارد مشترک باشد. در واقع سازوکار این روش، مبتنی بر حذف است. با توجه به موضوع تحقیق، پژوهشگر حاضر می‌خواهد فرایندهای تأثیرگذار در تعیین اهداف آموزشی را در کشورهای ایران، آلمان و مالزی بررسی کند.

جدول ۸: فرایندهای مؤثر در تعیین اهداف

مالزی	آلمان	ایران	کشور (نمونه)
*	*	*	عامل ۱. شوراهاى بالادستى
*	*	*	عامل ۲. اسناد ملی
*	*	-	عامل ۳. اسناد بین‌المللی

همان‌گونه که در جدول شماره ۸ مشاهده می‌کنید از بین ۳ عامل اثرگذار در تعیین اهداف آموزشی که توسط محققان در سه جامعه مورد مطالعه ذکر شده، فقط عامل ۱ و ۲ (یعنی شوراهاى بالادستى و اسناد) عامل مشترک بین هر سه نظام آموزشی است. عامل سومین بین مالزی و آلمان مشترک بوده و ایران به‌مانند آنها تحت تأثیر آن اسناد نیست.

جدول ۹: مؤلفه‌های مؤثر در تعیین اهداف

مالزی	آلمان	ایران	کشور (نمونه)
*	-	*	عوامل ایدئولوژیک دینی
*	*	-	عامل ۲. مؤلفه‌های بین‌المللی

همان گونه که در جدول شماره ۹ مشاهده می‌کنید از بین ۲ مؤلفه‌های اثرگذار در تعیین اهداف آموزشی که توسط محققان در سه جامعه مورد مطالعه ذکر شده، هیچ کدام باهم اشتراک ندارند.

روش تفاوت

روش تفاوت، کاربست مضاعف روش توافق است. استدلال حاکم بر روش تفاوت این- است که هرگاه دو یا چند نمونه (کشور) از یک پدیده تحت بررسی تنها در یک عامل علی- از بین چندین عامل علی ممکن با یکدیگر متفاوت باشند، آن گاه آن عامل علی که همه نمونه‌ها در آن با هم اختلاف دارند، علت پدیده‌ی تحت بررسی خواهد بود (طالبان، ۱۳۸۴: ۶۹). همانطور که در جداول بالا مشاهده می‌شود بین ایران و مالزی با آلمان در تاثیر مؤلفه‌های دینی در اهداف تفاوت می‌باشد و بین آلمان و مالزی با ایران در تاثیر مؤلفه‌های بین‌المللی در تدوین اهداف تفاوت وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی فرایند و مؤلفه‌های تاثیرگذار در تدوین اهداف آموزشی آموزش و پرورش ابتدایی ایران، آلمان و مالزی است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که فرایند تدوین اهداف آموزش ابتدایی در ایران، از بالا به پایین بوده که ابتدا از شورای عالی انقلاب فرهنگی و سایر نهادها بالای دستی کشور سیاستگذاری شده و سپس در شورای عالی آموزش و پرورش سیاست‌گذاری‌های تعریف شده به هدف تبدیل می‌گردد. برای ابلاغ به وزارت آموزش و پرورش می‌رود که این نتیجه با نتایج تحقیقات اسدی (۱۳۹۳)، آزادمنش (۱۳۹۳)، شریفی (۱۳۹۰) همسویی دارد.

در ایران مؤلفه‌های تأثیرگذار در طراحی اهداف آموزشی شامل مؤلفه‌های ایدئولوژیک مانند قرآن، تعالیم اهل بیت سخنان امام خمینی و... به‌اضافه الزامات قانون اساسی برای تأمین آموزش ابتدایی رایگان برای همه سنین همچنین مفاهیم برآمده از الزامات ایدئولوژی مانند

حیات طیبه و الزامات رشدی و آموزشی برای کودکان در دوره ابتدایی هست. که این نتیجه با نتایج تحقیقات اسدی (۱۳۹۳)، آزادمنش (۱۳۹۳)، شریفی (۱۳۹۰) همسویی دارد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که در آلمان، تدوین اهداف آموزشی با گذشتن از صافی‌های فدرال و ایالتی صورت می‌گیرد. که یکی از مهم‌ترین شوراها تأثیر گذاردی این روند شورای دائمی وزرای آموزش و پرورش ایالتی آلمان هست که بسیاری از اهداف آموزشی آلمان از تصویب این شورا می‌گذرد. خود مدارس و ایالت‌ها نیز تا حدودی در طراحی اهداف آموزشی دارای اختیاراتی می‌باشند که این مورد با نتایج تحقیقات فیلیپ و لی (۲۰۱۷) همسویی دارد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف آموزش ابتدایی در آلمان همکاری با سازمان‌های بین‌المللی، فدرالیسم و سکولاریسم و نظریه‌های تربیتی مرتبط با آموزش و پرورش در آلمان می‌باشد. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های بین‌المللی تأثیرگذار در آموزش و پرورش ابتدایی در آلمان نتایج آزمون‌های بین‌المللی هست که بر روند تدوین این اهداف تأثیرات خود را می‌گذارد برای نمونه در سال‌های پیشین نتایج آزمون پیزا باعث افزایش ساعات آموزشی در آلمان شد. یا مؤلفه دیگر در این مورد می‌تواند. راهکار آموزش برای همه در دوره ابتدایی در آلمان باشد که دولت و مسئولان آلمانی را برای بهبود این شاخص در دنیا به تکاپو انداخته است. فدرالیسم نیز در آلمان عامل تعیین‌کننده‌ای در این زمینه هست که می‌تواند تأثیر بسیار زیادی در این زمینه بگذارد. که این مورد با نتایج تحقیقات فیلیپ و لی (۲۰۱۷) همسویی دارد.

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که فرایند تدوین اهداف آموزشی در مالزی بر اساس الزامات اسناد بالادستی در این کشور توسط وزارت آموزش و پرورش مالزی صورت می‌گیرد که می‌تواند این موارد را تحت تأثیر قرار دهد. که این مورد با نتایج تحقیقات توماس (۲۰۱۴) همسویی دارد.

همچنین یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در این زمینه همکاری‌های بین‌المللی و شاخص‌های بین‌المللی همچون شاخص آموزش برای همه و آزمون‌های بین‌المللی می‌باشد. مؤلفه‌های قومیت‌گرایی در مالزی نیز اهمیت فراوانی دارد و توجه به اسلام و ادیان نیز در تدوین اهداف

آموزشی مالزی بسیار پرنفوذ است. که این مورد با نتایج تحقیقات توماس (۲۰۱۴) همسویی دارد.

وجوه افتراق فرایند و مولفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف آموزشی ایران، آلمان و مالزی کدامند؟ وجود افتراق در این روند استفاده از نظر سازمان‌های بین‌المللی و آزمون‌های بین‌المللی در آلمان و مالزی می‌باشد که در ایران کمتر به آن پرداخته شده و در ایران مولفه‌های ایدئولوژیک دینی در عوض نقش پررنگ تری در فرایند و مولفه‌های تعیین اهداف دارا هستند. در مالزی متغیرهای ایدئولوژیک اسلامی در بخش مسلمان آن کاربرد دارد و در بخش غیر مسلمان نیز به مولفه‌های سکولار توسل جسته شده است. که این مورد با نتایج تحقیقات شریفی (۱۳۹۰) همسویی دارد.

وجوه اشتراک فرایند و مولفه‌های تأثیرگذار در تدوین اهداف آموزشی ایران، آلمان و مالزی کدامند؟ استفاده از شوراهای و اسناد بالادستی و نظریه متخصصان از جمله مشابهات فرایند و مولفه‌های تأثیرگذار در بررسی اهداف آلمان می‌باشد. همچنین در آلمان و مالزی استفاده از نظر نظر سازمان‌های بین‌المللی و مولفه‌های سکولار بیشتر بوده که این بین دو کشور مشابه می‌باشد. شورایی بودن تدوین اهداف نیز از مولفه‌های مشترک می‌باشد که در این کشورها لحاظ شده است. که این مورد با نتایج تحقیقات شریفی (۱۳۹۰) همسویی دارد.

با توجه به اینکه با ادبیات تحقیق، نشان داده شد که تاکنون در هر سه کشور تدوین اهداف آموزشی در شوراهای بالادستی صورت می‌گیرد که این شوراها در ایران بیشتر حالت متمرکز داشته و در آلمان تمرکز آن‌ها کمتر و در مالزی ترکیبی از هر دو هست. در آلمان فرایند تدوین اهداف بیشتر از پایین به بالا و در ایران از بالا به پایین بوده است. که این مدل می‌تواند به صورت ترکیبی برای ایران نیز به کار رود که نقش شوراهای آموزش و پرورش استانی که برآمده از شوراهای متخصصین و معلمان آموزش ابتدایی باشد در این روند بهتر شده و فرایند آن نیز به نحو بهتری شکل بگیرد.

مؤلفه‌های تأثیرگذار آموزش و پرورش ابتدایی نشان می‌دهد که در آموزش و پرورش ایران مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در این حوزه مؤلفه‌های ایدئولوژیک همچون آیات قرآن و روایات و همچنین مؤلفه‌های تربیتی همچون اندیشه‌های تربیتی جدید و نتایج تحقیقات نوین

در این زمینه هست. در آلمان نیز این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از نتایج تحقیقات و اندیشه‌های تربیتی آلمان و مؤلفه‌های بین‌المللی در مالزی نیز ترکیبی از این دو در این زمینه بسیار تأثیرگذار بوده است که بدین سان ترکیب این مؤلفه‌ها می‌تواند تشکیل‌دهنده اهداف نظام تربیتی ابتدایی باشد.

منابع

- ۱- آزادمنش، سعید، تحلیل تطبیقی اهداف تربیت اخلاقی دوره ابتدایی در کشورهای ژاپن و ایران، با نظر به ارزش‌های حاکم بر برنامه درسی. اسلام و پژوهش‌های تربیتی، ۱۳۹۳ سال ششم، شماره دوم، پایپی ۱۲، پاییز و زمستان. ص ۳۶-۵۱.
- ۲- آقازاده، احمد. (۱۳۸۳). آموزش و پرورش در کشورهای پیشرفته صنعتی. تهران: روان، ص ۵۱.
- ۳- باغداریا، مجتبی (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی منابع انسانی. ص ۱۳.
- ۴- بهشتی، سعید (۱۳۹۰). جایگاه طبیعت در تربیت انسان از دیدگاه قرآن کریم تعلیم و تربیت پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ص ۹-۳۹، سال نوزدهم، دوره جدید، شماره.
- ۵- حیدری، محمد حسین (۱۳۸۴). آموزش و پرورش آینده نگر: اهداف و راهکارها. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز. سال دوازدهم، شماره ۲، ص ۱۳۵-۱۶۲.
- ۶- حیدری، اسماعیل (۱۳۹۰). هدف از اقتصاد آموزش و پرورش چیست؟، روزنامه ایران، شماره ۴۸۹۵ / ۳۰ / ۹۰ / ۶.
- ۷- سجادی، نسرین (۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ی ابتدایی از نظر هم‌سویی با برنامه درسی ملی. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۸- سعادت فرد، فاطمه سادات (۱۳۹۶). بررسی تربیت جنسی کودکان و نوجوانان از دیدگاه اسلام. اولین کنفرانس علمی و پژوهشی راهکارهای توسعه و ترویج علوم در ایران، ص ۳.

- ۹- سیف، علی اکبر (۱۳۸۹). اندازه گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی. نشر دوران، ص ۹۸.
- ۱۰- شاتو، ژاله. (۱۳۵۵). *مربیان بزرگ، ترجمه غلامحسین شکوهی*. دانشگاه تهران، ص ۹۱.
- ۱۱- شریعتمداری، علی اکبر (۱۳۹۲). *اصول تعلیم و تربیت*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ص ۱۲۸.
- ۱۲- شریفی، شکوفه (۱۳۹۰). *بررسی تطبیقی اهداف تعلیم و تربیت دوره ابتدایی دو کشور ایران و ژاپن*. تهران: دانشگاه الزهرا، ص ۱۱.
- ۱۳- شریعتی، علی. (۱۳۸۱). *علی، حقیقتی بر گونه اساطیر*، ص ۷. بعثت.
- ۱۴- شعبانی، حسن (۱۳۹۵). *مهارتهای آموزشی و پرورشی*. تهران: سمت، ص ۵۳.
- ۱۵- شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۷۹). *فلسفه آموزش و پرورش*. ص ۸۷.
- ۱۶- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۹۹۶). *معرفی اهداف و وظایف شورا*. برگرفته از سایت شورا، ص ۲۲.
- ۱۷- شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۲). *سند تحول آموزش و پرورش*. ص ۴۸.
- ۱۸- کاظمی، سارا (۱۳۹۰). *مطالعه تطبیقی نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و مدارج تحصیلی در مقطع ابتدایی و راهنمایی و متوسطه کشورهای ایران، آلمان و انگلستان*. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، ص ۱۲۸.
- ۱۹- کیهانی، فرید (۱۳۹۳). *بررسی تحلیلی تطبیقی انجمن اولیا و مربیان ایران، ژاپن و مالزی*. تهران: علامه، ص ۲۹.
- ۲۰- الماسی، علی محمد. (۱۳۹۲). *آموزش و پرورش تطبیقی*، ص ۷۲.
- اسدی، محمد صالح (۱۳۹۳). *بررسی اهداف تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی (ره)*. کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی، ص ۱۴۹.
- ۲۱- ماکارنو. (۱۳۷۱). *آموزختن برای زیستن*. تهران: انتشارات یونسکو در ایران، ص ۱۹.
- ۲۲- ملکی، هادی (۱۳۹۴). *بررسی تطبیقی مفهوم، اهداف، اصول و روش های تربیت معنوی از دیدگاه علامه طباطبایی و دیوید کار*. ملایر: دانشگاه آزاد ملایر، ص ۷۱.

۲۳- نجفی، شکرالله (۱۳۸۸). تعلیم و تربیت، زبان و رشد ذهنی، رشد معلم. شماره ۱۳۸، ص ۳۷-۳۹.

۲۴- نویدادهم، مهدی (۱۳۹۱). الزامات مدیریتی تحول در آموزش و پرورش. راهبرد فرهنگی شماره هجدهم ص ۳۲۲-۲۹۵.

۲۵- یزدانی، جواد، بررسی میزان انطباق اهداف راهنمای برنامه‌های درسی (دوره ابتدایی و راهنمایی) با اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، مطالعات برنامه درسی، ۱۳۹۰، دوره ۵، شماره ۲۰، از صفحه ۵۸ تا صفحه ۷۹.

- 26- Abdul Ghaffar, M.(۲۰۱۷). multicultural education in malaysian perspective .:multicultural education in malaysian perspective.
- 27- Gülbahar, Y .(۲۰۱۴) .informatics in schoolsteaching and learning perspectives: ۷th international . springer
- 28- .ibe(2015)education in malaysia. www.ibe.org
- 29- Karlskrona(2009)the implementation of environmental education in elementary schools — a comparative study between sweden and germany. european spatial plannin
- 30- kementerian pendidikan malaysia .(۲۰۱۲) .malaysia education blueprint . moe.
- 31- maaz, k .(۲۰۱۵) .report on advances in the german education system with regard to the goals of“ education for all .”ministry of education germany
- 32- kultusministerkonferenz(2013) the education system in the federal republic of germany 2012/2013
- 33- li, jun(2012) pre-vocational education in germany and china: a comparison of curricula and its implications. springer science & business media.
- 34- lohmar, b .(۲۰۱۷) .the education system in the federal republic of germany .۲۰۱۳/۲۰۱۲secretariat of the standing conference of the ministers of education and
- 35- moe .(۲۰۰۸) .national report of education .ministry of education.
- 36- olson,, j .(۲۰۱۵) .coordinated german internationalization:nationalization: broadening perspectives .international higher education.
- 37- phillips, david(2013) education in germany: tradition and reform in historical context. routledge.
- 38- oecd .(۲۰۱۵) .international summit on the teaching profession teachers for the ۲۱st century using evaluation to improve teaching: using evaluation to improve teaching .oecd publishing.
- 39- verret, carolyne(2013) a comparative analysis of the implementation ofeducation for all (efa) policies in two countries: barbados and the republic of ghana. western university.

